

آشنایی با فرایند و روال دریافت، داوری و انتشار مقالات در فصلنامه علمی-پژوهشی کیمیای هنر

مجلات علمی-پژوهشی:

مجلات علمی-پژوهشی که در زبان انگلیسی اصطلاحاً به آنها مجلات پیر ریویو (Peer Review) یا مجلات همتاخوان می‌گویند به دسته‌ای از مجلات گفته می‌شود که فرایند داوری محتوا و کیفیت مقالات را متخصصان و پژوهشگران آن حوزه بر عهده دارند. این قبیل مجلات در بررسی کیفیت مطالبی که در جهان دانشگاهی تولید می‌شود نقش مهمی بر عهده دارند. هدف غایی این مجلات اعتبارسنجی و اعتباربخشی به مطالب چاپی در حوزه پژوهش دانشگاهی، بالابردن سطح کیفی پژوهش‌ها و گسترش شبکه دسترسی‌ها و امکانات در میان پژوهشگران یک یا چند عرصه پژوهشی است. به رغم انتقاداتی که به این شیوه بررسی و چاپ مقالات وارد است، مجلات همتاخوان همچنان در زمره مهم‌ترین ابزارها و شیوه‌ها برای ارزیابی کیفی محتوای پژوهش‌های دانشگاهی قرار دارند.

تاریخچه:

مجلات همتاخوان سالهاست که بخشی از محافل دانشگاهی و علمی در جای‌جای جهان هستند. در اروپا سابقه این قبیل نشریات دست کم به ۳۰۰ سال پیش باز می‌گردد. باور بر آن است که نخستین نشریه از این دست که روال‌های همتاخوانی مقالات را محور کار خود قرار داد مجله‌ای بود با نام *د فیلسوفیکال ترنزاکشنز آو د رویال سوسائیتی* (The Philosophical Transactions of the Royal Society) که به سردبیری هنری آلدنبرگ (Henry Oldenburg, 1618-1677) منتشر می‌شد. به رغم انتقادات بسیاری که به کم و کیف این نظام ارزیابی وارد می‌شود بنا به پژوهشی که نهاد پژوهشی الزهویر (Elsevier) در سال ۲۰۰۹ انجام داد ۸۲ درصد از پژوهشگران اظهار کردند که همچنان بر این باورند که «بدون بررسی همتایان هیچ کنترلی بر مبادلات دانشگاهی نخواهد بود». برای اطلاعات بیشتر می‌توانید کنسرسیومی را که در سال ۲۰۱۵ در این زمینه منتشر شده از اینجا دانلود و مطالعه کنید. یافته‌های اصلی این کنسرسیوم نشان می‌دهد که دانشگاهیان همچنان به معتبر بودن شیوه بررسی مقالات در قالب «همتاخوانی» و «توسط ۲ داور» و ناشناس ماندن نام نویسنده/نویسندگان و داور/داوران باور دارند. در بعضی از مجلات از شیوه یک داوره (single-blind review) یا شیوه سه داوره (triple-blind review) نیز بهره گرفته می‌شود. با این حال، در هر دو زمینه تغییراتی در نگرش‌ها احساس می‌شود و کم نیستند دانشگاهیانی که شیوه داوری از طریق «همتاخوانی گشوده» (open peer review) را ترجیح می‌دهند. همتاخوانی گشوده به شیوه‌ای در داوری مقالات گفته می‌شود که داوران و نویسنده/گان از نام هم اطلاع دارند. شیوه دیگر داوری شیوه «همتاخوانی نیمه‌شفاف» (transparent peer review) نام دارد که در آن داوران از نام نویسنده/گان مطلعند ولی نویسنده/گان از نام داوران

بی اطلاعند. فصلنامه کیمیای هنر از شیوه همتاخوانی توسط دو داور ناشناس و ناشناس ماندن نام نویسنده/گان بهره می برد.

فرایند تصمیم گیری:

هنگامی که مقاله‌ای به فصلنامه می‌رسد نخست توسط مسوول سایت بررسی می‌شود و چنانچه نقصی در ارسال مقاله باشد مقاله برای انجام اصلاحات به نویسنده بازگردانده می‌شود. چنانچه نقصی در ارسال نباشد و معیارهای ارسال مقاله همگی رعایت شده باشند، مقاله در وهله نخست مورد ارزیابی اولیه توسط دبیر علمی و سپس سردبیر فصلنامه قرار می‌گیرد. در این مرحله چنانچه به تشخیص سردبیر، مقاله‌ای فاقد حداقل معیارهای علمی باشد یا چنانچه موضوع مقاله با موضوع فصلنامه کیمیای هنر همخوانی نداشته باشد مقاله مستقیماً رد می‌شود و در غیر این صورت به هیأت تحریریه فصلنامه ارجاع داده می‌شود. وضعیت ایدئال ارسال یک مقاله آن است که نویسنده/گان طی نامه‌ای بسیار مختصر دلایل اهمیت مقاله خود را شرح دهند و بر نکات کلیدی و پرقوت آن انگشت بگذارند و توضیح دهند که چرا مقاله آنها در ادامه سایر پژوهش‌های انجام شده در آن حوزه خاص دارای اهمیت و بهره‌افزایی ویژه است. چنین کاری به سردبیر گروه دبیران در تصمیم‌گیری کمک بسیار می‌کند. ولی از آنجا که سنت انجام چنین کاری در کشور ما وجود ندارد، دبیر علمی و سردبیر فصلنامه با توجه به حجم کار و تعداد مقالات رسیده در بهترین حالت قادر خواهند بود چکیده مقالات را مطالعه و کلیت مقاله را بررسی کنند و از این راه در خصوص ارتباط و موضوعیت مقاله تصمیم بگیرند.

هیأت تحریریه یا گروه دبیران:

سالانه بیش از ۳ میلیون مقاله در جای جای جهان برای مجلات همتاخوان ارسال می‌شود. این حجم عظیم گویای دشواری طی کردن مراحل نیز خواهد بود. گروه دبیران جهت تسهیل این فرایند و ایجاد یک هسته تصمیم‌گیری نهایی تشکیل می‌شود. بنا به تصریحی که در سایت مجلات همتاخوان گوناگون در سراسر جهان موجود است و همچنین بنا به نص «آیین‌نامه نشریات علمی» کشور مصوب وزارت علوم، «تعیین داوران هر مقاله، بررسی داوری‌ها، و تأیید نهایی یا رد مقاله از وظایف گروه دبیران است». برای دانلود «آیین‌نامه نشریات علمی» [اینجا](#) را کلیک کنید. لازم به یادآوری است که همانطور که در متن آیین‌نامه وزارت علوم نیز آمده است، تصمیم نهایی در خصوص رد یا پذیرش هر مقاله بر عهده گروه دبیران است. طبعاً در موارد بسیار نادری که ممکن است نظرات داوران الزاماً با نظر غایی گروه دبیران همسو نباشد، پس از طی تمامی مراحل و انجام داوری‌ها و اصلاحات، تصمیم نهایی در مورد چاپ یا عدم چاپ یک مقاله بر عهده گروه دبیران خواهد بود.

داوری:

پس از تعیین داوران، مقاله از طریق سایت مجله برای ایشان ارسال می‌شود. مرحله داوری، دشوارترین، زمانگیرترین و حساس‌ترین مرحله در طی فرایند چاپ یک مقاله است. داوران پس از دریافت مقاله و در صورتی که انجام داوری را پذیرا شوند و از انجام آن انصراف ندهند، ۴ هفته (یک ماه) فرصت خواهند داشت که مقاله را مطالعه و نظرات خود در

فرم مربوطه و صرفاً از طریق سایت فصلنامه، ارسال کنند. پایبند ماندن داوران به زمان تعیین شده از سوی مجله، در سراسر جهان از جمله مشکلات همیشگی مجلات علمی-پژوهشی محسوب می‌شود. فصلنامه کیمیای هنر در جهت تسریع و شفاف‌سازی فرایندهای خود، در عین حفظ معیارهای علمی، تا دو بار به داوران محترم جهت انجام داوری مقاله نامه یادآوری ارسال می‌کند و پس از آن داوری را لغو کرده و مقاله را برای داور/داوران دیگر ارسال خواهد کرد. بدیهی است که داور جدید نیز حداقل یک ماه فرصت خواهد داشت تا مقاله را بررسی کند. پس از آنکه داوران نظرات خود را اعلام کردند، چنانچه هر دو داور مقاله را رد کرده باشند، موضوع از طریق سایت به اطلاع نویسنده/گان خواهد رسید و مقاله رد شده تلقی خواهد شد. کمتر پیش می‌آید که داوران مقاله‌ای را بی هیچ حک یا اصلاحی مستقیماً بپذیرند و آن را مناسب برای چاپ تشخیص دهند. لذا دو گزینه «نیازمند اصلاحات جزئی» و «نیازمند اصلاحات اساسی و زیربنایی» (با تعبیرهایی مشابه این دو) از جمله گزینه‌هایی است که در غالب نتایج داوری مشاهده می‌شود. چنانچه نظر داوران در خصوص یک مقاله همسو نباشد، مقاله برای داور سوم فرستاده می‌شود. طی کردن همه این مراحل خود نشان می‌دهد که چرا گاه فرایند داوری ممکن است تا چندین ماه (حداقل ۲ ماه و حداکثر ۶ ماه) به طول بیانجامد.

اصلاحات:

اصلاحات مورد نظر داوران و نظرات ایشان درباره مقاله ارسالی از طریق سایت به اطلاع نویسنده/گان رسانده می‌شود. انجام اصلاحات و ارسال مجدد فایل اصلاح شده بر عهده نویسنده/گان است. پس از انجام اصلاحات و ارسال فایل، مقاله اصلاح شده مجدداً برای داوران ارسال می‌شود و چنانچه داوران اصلاحات انجام شده را تأیید کنند و آن را شایسته چاپ تشخیص دهند مقاله مذکور در نوبت انتشار قرار می‌گیرد. چنانچه نظرات اصلاحی داوران برآورده نشده باشد مراتب به اطلاع نویسنده/گان خواهد رسید و فرایند پیشین دوباره تکرار خواهد شد.

انتشار:

فرایند انتشار یک مقاله فرایندی مجزا و مختص به خود دارد و مقتضی است که نویسنده/گان در این حوزه نیز حداکثر همکاری را با بخش انتشار فصلنامه داشته باشند. پیروی از دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های نگارشی و شیوه‌نامه‌های ارجاعی و موارد مشابه در زمره اصول مهمی است که نویسنده/گان پیش از انتشار مقاله خود باید بدان توجه کافی کنند و طی فرایند انتشار، حداکثر همکاری را با مسؤولین بخش انتشار فصلنامه در این زمینه داشته باشند.

چارت فرایند عملکرد فصلنامهٔ کیمیای هنر

